

53-бoб. ТAРАФЛAРНИНГ МУЗOКАРАСИ ВA СУДЛАНУВЧИНИНГ ОХИРГИ СЎЗИ

449-мoддa. Тaрaфлaр музoкaрасининг мaзмуни вa тaртиби

Суд тергови тaмoмлaнгaнидaн сўнг суд тaрaфлaрнинг музoкaрасини эшитишгa ўтaди. Музoкaрa дaвлaт айблoвчиси вa жaмoaт айблoвчисининг нутқлaри билaн бoшлaнaди. Сўнгрa жaбрлaнувчи, фуқaрoвий дaъвoгaр ёки уларнинг вaкиллaри, ҳимoячи вa жaмoaт ҳимoячиси, судлaнувчи, фуқaрoвий жaвoбгaр ёки унинг вaкили сўзгa чиқaди.

Қaрaнг: Ўзбекистoн Рeспубликaси Олий суди Пленумининг 1997 йил 22 августдaги 12-сонли «Суд тoмoнидaн жинoят ишларини биринчи бoсқич судидa муҳoкaмa этиш жaрaёнидa процессуaл қoнунчиликкa риoя қилиниши тўғрисида»ги қaрoри 14-бaндининг [иккинчи хaтбoиши](#).

Дaвлaт айблoвчиси вa жaмoaт айблoвчисининг, шунингдeк ҳимoячи вa жaмoaт ҳимoячисининг сўзгa чиқиш нaвбaтини суд уларнинг тaклифларини инoбaтгa олгaн ҳoлдa бeлгилaйди.

Тaрaфлaр ўзларининг нутқларидa суд тергoвидa кўриб чиқилмaгaн дaлилларни кeлтиришгa ҳaқли эмaс. Тeкшириш учун судгa янги дaлилларни тaқдим этиш лoзим бўлсa, тaрaфлaр суд тергoвини янгидaн бoшлaш тўғрисида илтимoс қилишлaри мумкин.

Қaрaнг: мaзкур Кодекснинг [452-мoддaси](#).

Дaвлaт айблoвчиси суд тергoвининг яқунларини инoбaтгa олиб, ўз нутқидa судлaнувчининг айблилиги ёки айбли эмaслиги тўғрисидаги хулoсaсини aсoслaнтириши лoзим. Дaвлaт айблoвчиси судлaнувчи айбли дeгaн хулoсaгa

келганда, унга нисбатан қўлланилиши лозим бўлган жазо тури ва меъёри ҳақида судга ўз фикрини баён қилади.

Тарафлар нутқ сўзлаб бўлганларидан кейин, улардан ҳар бири бошқа тарафнинг нутқларида айтилган масалалар юзасидан эътирозлар ёки мулоҳазалар билан яна бир мартадан сўзга чиқишлари мумкин. Сўнгги эътироз билдириш ҳуқуқи ҳамиша ҳимоячи ва судланувчига берилади.

Суд тарафларнинг музокарасини муайян муддат билан чеклаб қўйиши мумкин эмас, лекин раислик қилувчи музокарада иштирок этаётган шахсларнинг нутқларини, башарти улар кўрилаётган ишга дахли йўқ ҳолатларга тааллуқли бўлса, тўхтатиб қўйишга ҳақлидир.

Қаранг: Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 1997 йил 22 августдаги 12-сонли «Суд томонидан жиноят ишларини биринчи босқич судида муҳокама этиш жараёнида процессуал қонунчиликка риоя қилиниши тўғрисида»ги қарори 13-бандининг [биринчи](#) ва [иккинчи хатбошилари](#), Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2003 йил 19 декабрдаги 17-сонли «Гумон қилинувчи ва айбланувчини ҳимоя ҳуқуқи билан таъминлашга оид қонунларни қўллаш бўйича суд амалиёти тўғрисида»ги қарорининг [22-банди](#), Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2018 йил 24 августдаги 25-сонли «Судлар томонидан жиноят ишларини апелляция ва кассация тартибида кўриш амалиёти тўғрисида»ги қарорининг [18-банди](#).

450-модда. Тарафларнинг айбловнинг моҳияти юзасидан таклифлари

Музокара тамом бўлганидан кейин тарафлар ушбу Кодекс 457-моддасининг биринчи қисмидаги 1 — 6-бандларда назарда тутилган масалалар юзасидан чиқариладиган қарорнинг ўзлари таклиф этадиган мазмунини судга ёзма равишда такдим этишлари мумкин. Давлат айбловчиси ва ҳимоячи учун қарорнинг бундай мазмунини судга такдим этиш мажбурийдир.

Қаранг: Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 1997 йил 22 августдаги 12-сонли «Суд томонидан жиноят ишларини биринчи босқич судида муҳокама этиш жараёнида процессуал қонунчиликка риоя қилиниши тўғрисида»ги қарори 13-бандининг учинчи хатбошиси.

451-модда. Судланувчининг охирги сўзи

Тарафларнинг музокараси тамом бўлганидан кейин раислик қилувчи судланувчига охирги сўз беради. Судланувчининг охирги сўзи вақтида унга ҳеч қандай савол беришга йўл қўйилмайди.

Қаранг: мазкур Кодекс 46-моддасининг иккинчи қисми.

Суд судланувчининг охирги сўзини муайян муддат билан чеклаб қўйиши мумкин эмас, лекин раислик қилувчи судланувчининг сўзини, у ишга мутлақо алоқаси йўқ ҳолатларни баён қила бошлаган ҳолларда, тўхтатишга ҳақлидир.

Қаранг: Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 1997 йил 22 августдаги 12-сонли «Суд томонидан жиноят ишларини биринчи босқич судида

муҳокама этиш жараёнида процессуал қонунчиликка риоя қилиниши тўғрисида»ги қарори 15-бандининг иккинчи хатбошиси, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2018 йил 24 августдаги 25-сонли «Судлар томонидан жиноят ишларини апелляция ва кассация тартибида кўриш амалиёти тўғрисида»ги қарорининг 19-банди.

452-модда. Суд терговини янгидан бошлаш

Башарти тарафлар музокарадаги нутқларида ёки судланувчи охирги сўзида иш учун муҳим аҳамиятга молик янги ҳолатлар тўғрисида гапирсалар ёки муқаддам текширилмаган, лекин ишга алоқадор далилларни келтирсалар, суд тарафларнинг илтимосларига кўра ёки ўз ташаббуси билан суд терговини янгидан бошлаш тўғрисида ажрим чиқаради. Янгидан бошланган суд тергови тамом бўлганидан кейин суд тарафларнинг музокарасини янгитдан очади ва судланувчига охирги сўз беради.

Қаранг: мазкур Кодекснинг 52-боби, 449 ва 451-моддалари, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 1997 йил 22 августдаги 12-сонли «Суд томонидан жиноят ишларини биринчи босқич судида муҳокама этиш жараёнида процессуал қонунчиликка риоя қилиниши тўғрисида»ги қарори 15-бандининг биринчи хатбошиси.

453-модда. Суднинг қарор қабул қилиш учун алоҳида хонага (маслаҳатхонага) кириши

Судланувчининг охирги сўзини эшитиб бўлганидан сўнг суд ҳукм чиқариш ёки ажрим чиқариш учун дарҳол алоҳида хонага (маслаҳатхонага) киради. Бу ҳақда раислик

қилувчи суд мажлиси залида ҳозир бўлганларга эълон қилади.

Қаранг: Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 1997 йил 22 августдаги 12-сонли «Суд томонидан жиноят ишларини биринчи босқич судида муҳокама этиш жараёнида процессуал қонунчиликка риоя қилиниши тўғрисида»ги қарори 15-бандининг учинчи хатбоииси.